

tussen

Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 10 3 ● 2011

Drinkputt

In het kader van de Provinciale Natuur Informatie worden sinds 1979 jaarlijks delen van de provincie Noord-Holland op het voorkomen van bijzondere plantensoorten onderzocht. De flora van het oude land van Texel werd in 2008 voor de derde maal in kaart gebracht, met daarbij aandacht voor de drinkputten.

● Drinkput op de Hoge Berg. Foto: Dirk van der Goes.

Historie

Drinkputten of 'kolken' treffen we vooral aan op de hogere, keileemhoudende delen van het eiland. Het zijn gegraven poelen die in het verleden een drinkfunctie hadden voor het vee. In een nog grijzer verleden functioneerden deze putten ook als drinkwatervoorziening voor de mens. De uitgegraven grond van deze putten werd op de oever gegooid, zodat ze duidelijk zichtbaar in het landschap aanwezig zijn. Ze hebben een doorsnede van vijf tot tien meter. Regenwater in de drinkputten zakt niet weg door de ondoorlatende keileemlaag onder de put. Lang zijn deze drinkputten de enige bron van zoet water op een verder door brak en zout water omringd eiland geweest. Zo zijn zij niet alleen belangrijk geweest voor de drinkwatervoorziening, maar vormen zij ook een uniek biotoop voor plant en dier.

Betekenis voor de natuur

Omdat drinkputten gevoed worden door neerslag is het water zoet. Zij vormen het enige zoete oppervlaktewater op grote delen van het eiland. Drinkputten met een goede waterkwaliteit zijn van groot belang voor water- en oeverplanten, voor macrofauna en voor amfibieën. De beschermde soorten heikikker en rugstreeppad zijn voor hun voortplanting bijna geheel afhankelijk

van het zoete water van deze putten. Een aantal plantensoorten als fijne waterranonkel, ondergedoken moerasscherm en waterpostelein komen op Texel nagenoeg alleen hier voor. Het zoete water trekt bovendien ook vogels en zoogdieren. Zij kunnen hier drinken en een bad nemen.

Variatie

Drinkputten zijn ruimtelijk van elkaar gescheiden, waardoor ze geïsoleerde 'eilanden' vormen. Doordat het bodemtype kan verschillen, kunnen de abiotische omstandigheden tussen de drinkputten variëren. Daarnaast verschilt het beheer. Soms ligt een drinkput in een hooiweide, op een andere plaats wordt de drinkput begraasd en soms ligt ze in een akker of in een overbemest grasland. Al deze factoren dragen bij aan een variatie in plantengroei en de verschillen tussen de putten. Door intensivering van het landgebruik zijn de putten echter steeds meer op elkaar gaan lijken. Zo heeft 60% van de putten

dezelfde begroeiing met algemene soorten als fioringras, mannagras, blaartrekkende boterbloem en kroos gekregen. Deze soorten wijzen op een voedselrijke situatie, waarschijnlijk veroorzaakt door afspoeling van meststoffen. Als de omstandigheden minder voedselrijk zijn, kunnen echte waterplanten voorkomen. Zo komt sterrenkroos in 30% en drijvend fonteinkruid in 15% van de drinkputten voor. Soorten van voedselarme omstandigheden als ondergedoken moerasscherm en waterpostelein komen in 2008 in 6 respectievelijk 12 drinkputten voor.

Veranderingen tussen 1985 en 2008

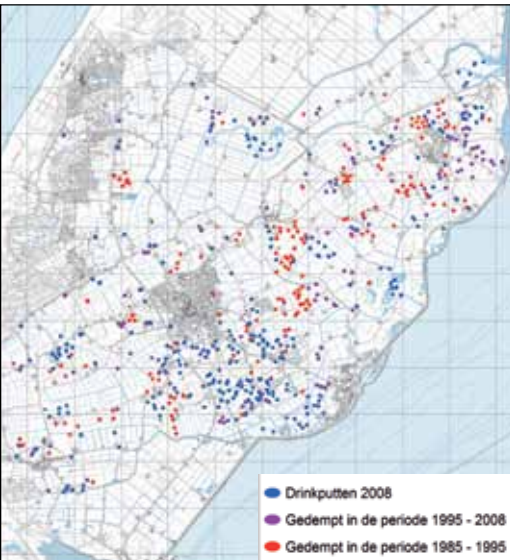
Opvallend is dat veel drinkputten zijn verdwenen op Texel. De afgelopen decennia hebben veel drinkputten hun functie voor zoetwatervoorziening verloren. Ze zijn voor het moderne agrarisch bedrijf dan niet meer dan hinderlijke gaten in een perceel. In 1995 was maar

Provinciale Natuur Informatie

Sinds 1979 onderzoekt de provincie Noord-Holland delen van haar gebied op broedvogels en flora. Eerst voerde de provincie dit onderzoek zelf uit, maar sinds de reorganisatie in 1999 wordt dit veldonderzoek uitgevoerd door ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot in samenwerking met Landschap Noord-Holland. Vanaf 2003 treedt Landschap Noord-Holland op als opdrachtgever.

en of kolken op Texel

Ecologische betekenis en veranderingen tussen 1985 en 2008

● Een overzicht van de ligging van de drinkputten in 2008 en in het verleden. Met name op de Hoge Berg zijn grote concentraties aanwezig. Tussen Den Burg en Oosterend zijn de meeste kolken gedempt.

lieft 40% van de putten ten opzichte van 1985 gedempt. Na 1995 nam het tempo van het dempen af. In 2008 was 30% van de putten uit 1995 gedempt en waren er nog 238 drinkputten over. Op enkele locaties zijn er ook weer nieuwe plassen en drinkputten gegraven. In 2008 zijn in totaal 223 van de 238 drinkputten onderzocht op vegetatie (zie de tabel). Er is in de periode 1988 en 2008 een geringe verandering opgetreden in het aantal drinkputten met soorten van minder voedselrijke milieus (van 117, 118 naar 128). Percentagegevijs is het aandeel drinkputten met soorten van minder voedselrijke milieus toegenomen; van 27% in 1982, 42% in 1995 tot 57% in 2008. Dat verschil wijst erop dat voornamelijk voedselrijke drinkputten gedempt zijn. Kijken we specifiek naar soorten als ondergedoken moerasscherm en waterpostelein

● Het voorkomen van speciale soorten in drinkputten op Texel. De getallen geven het aantal putten waarin de soort voorkwam.

Naam	1985	1995	2007
Drijvend fonteinkruid <i>Potamogeton natans</i>	45	40	45
Duizendknoopfonteinkruid <i>Potamogeton polygonifolius</i>	1	1	4
Fijne waterranonkel <i>Ranunculus aquatilis</i>	16	17	5
Ondergedoken moerasscherm <i>Apium inundatum</i>	-	5	6
Sterrenkroos <i>Callitriche species</i>	71	80	93
Waterpostelein <i>Lythrum portula</i>	9	13	12
Zilte waterranonkel <i>Ranunculus baudotii</i>	3	2	10

dan zien we nauwelijks verschillen tussen 1995 en 2008. Opvallend is echter wel het ontbreken van de eerste soort in 1985. Onbekendheid met het uiterlijk van de soort heeft hierbij mogelijk een rol gespeeld.

Beheer

Al vele jaren is er regelgeving voor het behoud van ecologisch waardevolle landschapselementen. Vanaf de jaren zeventig werd het beheer van speciale elementen geregeld door de rijksoverheid. Later nam de provincie deze taak over, in 1994 ging deze taak naar de gemeente Texel. Op dit moment is deze taak door agrarische natuurvereniging De Lieuw overgenomen. Drinkputten op niet bemeste percelen maken de meeste kans op een bijzondere flora. Vooral wanneer er dan sprake is van een hooiland met eventueel nabeweidings, kan de watervegetatie zich het best ontwikkelen. Wel zal een drinkput een enkele maal licht geschoond moeten worden.

Toekomst

In 2004 is er door het bureau Ten Haaf & Bakker Ecologie en Advies een evaluatie uitgevoerd met betrekking tot het beheer van de drinkputten en kolken. In deze evaluatie werd gesteld dat zonder de speciale regeling veel van deze

landschapselementen al verdwenen zouden zijn en dat ook de kans op verdere achteruitgang nog steeds aanwezig was. Op basis van het PNI-onderzoek uit 2008 kunnen we nu stellen dat het verdwijnen van drinkputten nog niet tot stilstand is gekomen, maar dat de samenstelling van de vegetatie licht verbeterd. Voortdurende aandacht voor de drinkputten blijft nodig. Toekomstig onderzoek in het kader van de Provinciale Natuur Informatie (PNI) zal uitwijzen of de inspanning voor het behoud van karakteristieke landschapselementen succesvol is en het aantal drinkputten stabiliseert. Ook zal blijken of de kwaliteit van de vegetatie verder toeneemt.

Van der Goes en Groot, ecologisch onderzoeks- en adviesbureau, Hazenkoog 35A 1822 BS Alkmaar.

Literatuur

- BEUSEKOM, R. VAN & H. VAN DER GOES, 1996. Flora en fauna van Texel. Dienst Ruimte en Groen, Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- PROVINCIE NOORD-HOLLAND, Diverse jaren. Gegevens PNI-Flora 1985, 1995 en 2008. Provincie Noord-Holland. Haarlem.
- HAAF, C. TEN & E. KAT, 2004. Tuinwallen en kolken op Texel. Landschap Noord-Holland (september), pp. 24-27.